

**Кістол А. І.**

ORCID: 0009-0001-6300-7352

*науковий співробітник*

*Дніпропетровський національний історичний музей*

*імені Д. І. Яворницького*

*м. Дніпро, Україна*

## **“КИТАЙСЬКИЙ ДВОРИК” У ПОЛТАВИ**

**Ключові слова:** китайці в Україні, діаспора, урбанонім, міська історія, маргіналізація.

Найраніша згадка про існування китайської громади в Україні датується 1880 р., проте масово мігранти з Піднебесної з’явилися на наших теренах під час Першої світової війни. Царський уряд рекрутував працівників у Китаї через потребу замінити мобілізованих робочих на шахтах і заводах у тилу, зокрема на Донбасі, і також для будівництва фортифікаційних споруд на Західному фронті (Буковині).

Через падіння царату в Росії та початок революційних подій в Україні більшість китайських робітників опинилися в скрутному матеріальному становищі, яке змусило їх долучатися до різних військових формувань. За оцінками М. Карпенка, під час Визвольних змагань 1917–21 рр. у лавах Червоної армії на території України воювали від 21 до 24 тис. китайських добровольців [1]. Водночас чимало китайців перебувало на службі в армії УНР, 30 з яких навіть знаходимо в списках лицарів Зимових походів [2, с. 417–496].

Після перемоги більшовиків та утвердження радянської влади китайців демобілізували. Ті, хто не жадав повернутися на батьківщину, залишилися в Україні, набули її громадянства та одружилися з місцевими жінками. За даними китайського уряду, у 1922 р. в УСРР проживало до 4000 китайських громадян [3, арк. 1], проте встановлення їхньої точної кількості в подальші роки є складним завданням через брак надійних джерел.

Незважаючи на нечисленність китайської громади, вона була доволі помітна в радянському повсякденні міжвоєнного періоду. Зазвичай китайці проживали компактно в гуртожитках у великих містах на Півдні та Сході України, як-от Харків, Київ, Запоріжжя та Кривий Ріг, а також у невеликих селах. У великих містах китайці працювали на заводах, у держслужбі, власних артілях та міліції. У селах вони займалися переважно пересувною дрібною торгівлею та збором утилю.

Місця їхнього проживання часто називалися “шанхаями” – ці назви збереглися в деяких українських містах до сьогодні [4, с. 31].

Архітектурний ансамбль купецької забудови кінця XIX – початку XX ст. навпроти Центрального ринку в Полтаві на вулиці Новий Базар, 6 місцеві жителі досі називають “Китайським двориком” [5]. За міською легендою, на яку посилаються місцеві журналісти та краєзнавці, цю назву він дістав через існування в ньому китайської чайної крамниці ще до Жовтневого перевороту. Окремі старожили ринку розповідають, що свого часу за цією адресою жили китайці, які начебто “прибули з евакуації” після закінчення Другої світової війни.

Будинкові книги з опису 3 фонду Р-3373 Державного архіву Полтавської області за 1944–47 рр. підтверджують, що на цій вулиці справді проживала порівняно велика кількість китайців. Особова справа Миколи Лі-Фун-Шана 1933 р. з Полтавської партизанської комісії свідчить про те, що, окрім китайського гуртожитку, на Новому Базарі, 6 також розташовувалася їхня артіль “Червоний схід”, що існувала щонайменше від початку 1930-х рр. [6, арк. 5].

Під час відвідування “Китайського дворика” в лютому 2025 р. мені вдалося поспілкуватися із жителькою будинку Людмилою М., яка пам’ятала сусідів-китайців. У цьому ж дворі, у пункті прийому склотари, працює старожил двору Олексій Даценко. За його словами, це він придумав назву “Китайський дворик” наприкінці 1980-х рр., яку спочатку підхопили полтавські таксисти, а пізніше й решта містян.

Олексій Даценко проживає в “Китайському дворикі” з кінця 1970-х рр. Він чув, що китайці тут з’явилися після ДСВ та працювали на миловарні неподалік ринку. За легендою, мило там виготовляли з бездомних тварин, і ніхто не брався за цю роботу, окрім китайців. Місцевих китайців він описував як “шпану”: вони були зрусифікованими нащадками демобілізованих з лав ЧА китайців у третьому поколінні; займалися дрібним хуліганством, рекетом, а також зловживали алкоголем та наркотиками. Китайці вважали цей двір своєю територією, і для того, щоб зайти до нього, відвідувач мав попередньо дістати від них дозвіл, інакше вони могли його відлупцювати. Це підтверджували й інші мешканці двору та старожили ринку, яких я опитав під час розвідки. Добре пам’ятають місцевого китайця на прізвище Лі-До, який на початку 1990-х рр. відбував строк у колонії. Остання мешканка будинку, що була пов’язана з китайськими родинами, виїхала звідти від початку повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 р.

### Література:

1. Кістол А. Китайська громада України в першій половині XX ст.: шляхи адаптації та акультурації. *Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Острог, 8 листоп. 2024 р. С. 77–82. URL: [https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9455/1/dialoh\\_miz\\_kulturamy.pdf](https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9455/1/dialoh_miz_kulturamy.pdf) (дата звернення: 23.04.2025).
2. Тинченко Я. Лицарі Зимових походів. 1919–1922 рр. Київ : Темпора, 2017. 760 с.
3. Повідомлення представника УСРР в РСФРР про бажання китайського уряду мати свого представника в Україні. 29 трав. 1922 р. *ЦДАВО України*. Ф. 4. Оп. 1. Спр. 588.
4. Карпенко Н. М. “Китайский легион”. Участие китайцев в революционных событиях на территории Украины (1917–1921 гг.): монография. Луганск : Альма-матер, 2007. 392 с.
5. Чайковська А. Китайський дворик й архітектура: факти про вулицю Шевченка у Полтаві. *ЗМІСТ*. URL: <https://zmist.pl.ua/news/kytajskij-dvoryk-j-arhitektura-fakty-pro-vulyczyu-shevchenka-u-poltavi> (дата звернення: 23.04.2025).
6. Особова справа Лі-Фун-Шана Миколи Петровича. 2 вер. 1933 р. *ДАПО*. Ф. Р-3957. Оп. 1. Спр. 441.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-38>

**Купчик О. Р.**

ORCID: 0000-0002-9908-3752

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

### **ЗВ'ЯЗКИ КДУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА З ПІВДЕННО-СХІДНОЮ АЗІЄЮ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1950-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 1970-Х РОКІВ)**

**Ключові слова:** делегація, лекція, медаль, студент, університет.

Міжнародному співробітництву закладів вищої освіти і наукових інститутів звично приділяється значна увага. У демократичних країнах міжнародні зв'язки університетів та інститутів сприяли освітньому